

DIANA BŁOŃSKA

FUNDACJA STYPENDIALNA IM. JÓZEFA KASPARKA I JEJ STYPENDYŚCI

Pierwsze fundacje stypendialne dla uczniów i absolwentów Uniwersytetu Krakowskiego (od 1817 r. – Jagiellońskiego, dalej: UJ) pochodzą już z okresu staropolskiego. Od wieków osoby prywatne dla uczczenia pamięci swoich bliskich, w podziękowaniu za zdobytą na studiach wiedzę lub z samoistnej chęci pomocy przekazywały swój majątek, aby pomóc studentom UJ w zdobyciu wykształcenia¹. Przykładem takiej działalności jest właśnie Fundacja im. Józefa Kasparka.

Józef Franciszek Kasperek urodził się 14 lutego 1816 r. w Lublinie. Po upadku powstania listopadowego, w październiku 1831 r. opuścił Polskę i przez Prusy przedostał się do Francji. Cztery lata później osiadł w Reims i zajął się bardzo dochodowym handlem winem. W 1865 r. przystąpił do Stowarzyszenia Podatkowego, przemianowanego później na Instytucję „Czci i Chleba”², którego finansami przez wiele lat zarządzał. Zmarł 22 września 1892 r., a zgromadzone przez niego pieniądze jeszcze przez wiele lat wspomagały potrzebujących³.

Już cztery lata przed śmiercią, w 1888 r., J. Kasperek uczynił dwa zapisy testamentowe. Pierwszym przekazał część swojego majątku Instytucji „Czci i Chleba”, a drugi, składający się z 300 obligacji lyońskich o wartości 137 tysięcy franków i przynoszący około 4 000 franków zysku rocznie, przeznaczył na ufundowanie dwóch stypendiów dla lekarzy – absolwentów UJ. Fundator nie mógł zapisać majątku krakowskiemu uni-

¹ Zob. m.in.: T. Alek-Kowalski, *Formy organizacji i popierania nauki w Wielkopolsce: socjologiczne studium porównawcze*, Wrocław–Warszawa 1970; J. Dybiec, *Finansowanie nauki i oświaty w Galicji 1860–1918*, Kraków 1979; Idem, *Mecenat naukowy i oświatowy w Galicji 1860–1918*, Wrocław 1981; J. Hellwig, *Rola Towarzystwa Naukowej Pomocy im. Karola Marcinkowskiego w awansie społeczno-zawodowym młodzieży polskiej*, Poznań 1994; M.J. Nedza, *Polityka stypendialna Akademii Umiejętności*, Wrocław 1978; U. Perkowska, *Kształtowanie się zespołu naukowego w UJ (1860–1920)*, Wrocław 1975.

² O historii Instytucji „Czci i Chleba” zob.: *Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu*, t. 5, oprac. J. Skarbek, J. Ziółek, Lublin–Paryż 1990, s. 9–20; S. Wołoszewski, *Polacy w historii Francji*, Paryż 1939.

³ R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów powstania listopadowego*, t. II, Warszawa 1996, s. 259; idem, *Zarys rozproszenia Wielkiej Emigracji we Francji 1831–1837. Materiały z archiwów francuskich*, Warszawa 1986, s. 92; *Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832–1863, przywódcy i kadry członkowskie: przewodnik biograficzny*, oprac. M. Tyrowicz, Warszawa 1964, s. 284. O stypendium im. Kasparka pisali również: J. Dybiec, *Mecenat naukowy...*, s. 75–76; U. Perkowska, op. cit., s. 115–116.

wersytetowi ani uczynić spadkobiercą Instytucji „Czci i Chleba”, gdyż żadne z nich nie było uznawane przez prawo francuskie za zakłady użyteczności publicznej. Ostatecznie wyznaczył więc na swoich spadkobierców Władysława Laskowicza, którego po śmierci w 1891 r. zastąpił prezes Instytucji „Czci i Chleba” Tadeusz Błociszewski, Dionizego Zaleskiego oraz Feliksa Michałowskiego, który jednak zmarł przed wykonaniem zapisu w 1893 r.⁴

Załatwienie formalności związanych ze spadkiem zajęło ponad rok i dopiero 4 października 1893 r. T. Błociszewski i D. Zaleski, w towarzystwie Józefa Gałęzowskiego, administratora Instytucji „Czci i Chleba”, oraz notariusza Hatina, egzekutora legatu, otrzymali zapisaną testamentem kwotę i zaraz potem złożyli ją w banku Credit Foncier na rachunek oraz „zupełną i wieczystą własność” Instytucji „Czci i Chleba”. Odebranie zapisu odbyło się uroczystie na specjalnym posiedzeniu Zarządu 29 października 1893 r., na którym – po wysłuchaniu sprawozdania D. Zaleskiego dotyczącego kwestii finansowych – przegłosowano przyjęcie spadku⁵. Od tego momentu wypełnienie testamentu, czyli opieka nad grobem fundatora znajdującym się na paryskim cmentarzu Saint-Ouen oraz utworzenie stypendium, należało wyłącznie do Instytucji.

Jeszcze na tym samym posiedzeniu T. Błociszewski i D. Zaleski, w trosce o nienaruszalność funduszu stypendialnego, zastrzegli jego odrębność finansową i rachunkową od majątku Instytucji „Czci i Chleba”. Zgłosili wniosek, iż gdyby z jakichkolwiek powodów Instytucja nie mogła podołać obowiązkom nałożonym na nią przez testatora, powinna je przekazać innej instytucji narodowej zdolnej do ich wypełnienia i chcącej się tego podjąć. Dla ułatwienia prac nad regulaminem fundacji powołano specjalną komisję złożoną z członków Instytucji: T. Błociszewskiego, dra Konstantego Henszla i Józefa Rusteyki.

W wyniku prac nad regulaminem fundacji stypendialnej postanowiono, że zgodnie z testamentem z funduszu im. Józefa Kasparka zostaną utworzone dwa stypendia przyznawane na dwa lata dla uczniów medycyny narodowości polskiej, którzy po ukończeniu studiów na Wydziale Lekarskim UJ będą chcieli kontynuować naukę w Paryżu. Zastrzeżono, że kandydaci powinni cechować się nie tylko wybitnymi zdolnościami naukowymi, lecz także nienaganną postawą moralną oraz patriotyzmem. W przypadku gdyby stypendysta wykazywał beczynność lub jego zachowanie było niemoralne, Zarząd Instytucji miał prawo osobnym postanowieniem odmówić mu wypłaty dalszej części funduszy. Stypendia miały nosić imię testatora i być nadawane przez Instytucję „Czci i Chleba” kandydatom przedstawionym przez rektora UJ lub jego delegata. Z uwagi na to, że stypendium miało być udzielane dwóm kandydatom jednocześnie i przysługiwać każdemu z nich przez dwa lata, uniwersytet mógłby mieć kłopot z przedstawieniem naraz dwóch kandydatów kończących studia, natomiast w kolejnym roku nie byłoby żadnego wolnego stypendium. Rozumiejąc niedogodność sytuacji, Jan Hryniewicki zaproponował, aby zacząć w pierwszym roku od przyjęcia tylko jednego stypendysty, a w każdym następnym dobierać drugiego⁶.

⁴ Syn Feliksa Michałowskiego, Paweł, zrzekł się wszelkich praw do spadku po Józefie Kasparku, zob. Biblioteka Polska w Paryżu (dalej: BPP), sygn. 742, protokół posiedzenia Rady Instytucji „Czci i Chleba” (dalej: ICiCh) z 29 października 1893, k. 13–14.

⁵ Ibidem.

⁶ BPP, sygn. 665, protokół IV posiedzenia kwartalnego Rady ICiCh z 24 grudnia 1893, s. 133.

Wysokość stypendiów została wyznaczona na dwa tysiące franków rocznie. Miały być one wypłacane kwartalnie, ratami z góry. Suma 150 franków z pierwszej raty mogła być przesłana stypendyście na opłacenie kosztów podróży. Wysokość stypendium mogła ulec podwyższeniu w wypadku wzrostu walorów zakładowych fundacji, natomiast w przypadku spadku ich wartości przewidywane było obniżenie wysokości wypłacanej kwoty. Stypendium miało być przeznaczone na zwiedzanie szpitali, klinik i laboratoriów, uczęszczanie na wykłady, asystowanie przy operacjach i doświadczeniach wykonywanych przez najznakomitszych lekarzy i chirurgów oraz na zapoznanie się z najnowszymi metodami leczenia stosowanymi w medycynie francuskiej.

Wszelkie postanowienia dotyczące stypendystów i stypendiów miały być uchwalane większością głosów przez Zarząd Instytucji, a wszystkie samodzielne decyzje prezesa Zarząd zatwierdzał na najbliższym posiedzeniu. Korespondencję w sprawach fundacji miał prowadzić prezes lub w jego imieniu sekretarz Zarządu Instytucji. Na nich nałożono też obowiązek nominacji oraz powiadamiania kandydatów o przyznaniu stypendium co najmniej 15 dni przed datą jego rozpoczęcia, którym był dzień przypadający pomiędzy 1 a 15 listopada każdego roku. Gdyby stypendysta bez wyraźnej przyczyny nie stawiał się na wyznaczony termin, stypendium miało zostać cofnięte, a ewentualne pieniądze wysłane na podróż należało zwrócić. W przypadku wiarygodnego umotywowania nieobecności, np. chorobą, istniała możliwość przesunięcia przyznanego stypendium na czas późniejszy. Dwuletni okres studiów w Paryżu można było skrócić do 18 miesięcy, przeznaczając ostatnie półrocze na zapoznanie się ze sposobami leczenia praktykowanymi w innych ośrodkach naukowych i na podróże do tych miejsc. Jedynym obowiązkiem był powrót do kraju najpóźniej po dwóch latach od czasu, w którym stypendysta zaczął pobierać stypendium. Regulamin mówił też o konieczności składania sprawozdań, a informacja o osiągnięciach miała być przedstawiana w dwu egzemplarzach – na uniwersytecie i w Instytucji „Czci i Chleba”. W artykule szóstym regulaminu zapisano, że w przypadku gdyby UJ nie przedstawił kandydatów do stypendium lub wytypował tylko jednego, wtedy Zarząd Instytucji mógł przekazać prawo wyznaczania stypendysty innemu uniwersytetowi mającemu wybitnie polski charakter, ale tylko jednorazowo. Pierwszeństwo zawsze miało należeć do uniwersytetu w Krakowie.

Ostateczny tekst regulaminu funduszu został przygotowany oraz odczytany na IV kwartalnym posiedzeniu Rady Instytucji „Czci i Chleba” 24 grudnia 1893 r. i po wniesieniu kilku drobnych poprawek zatwierdzony. Postanowiono, że zostanie on przesłany rektorowi UJ wraz z informacją o historii powstania stypendium i prośbą o wyznaczenie odpowiedniego kandydata⁷.

Wkrótce potem w kwietniu 1894 r. T. Błociszewski wysłał list do prof. Fryderyka Zolla sen., ówczesnego rektora UJ. Opisał w nim historię fundacji, a w załączeniu przesłał ekstrakt regulaminu oraz sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia Podatkowego za rok 1893.

Rektor zwrócił się do Zgromadzenia Profesorów Wydziału Lekarskiego z prośbą o opinię w sprawie stypendium, zaznaczając, że liczy na szybką odpowiedź „w terminie

⁷ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), sygn. WL II 125, Instytucja „Czci i Chleba”, *Sprawozdanie z czynności Zarządu Instytucji i obrotu funduszków w r. 1893*, Paryż 1894, s. 15–24: „Wyciąg z regulaminu stypendyjnej fundacji śp. Józefa Franciszka Kasparka” [brak paginacji]; BPP, sygn. 742, brulion aktu fundacyjnego, k. 19–20.

do 8 dni”⁸. Na odpowiedź UJ czekano jednak w Paryżu aż do 26 czerwca. W piśmie do prezesa Instytucji rektor UJ dziękował za zajęcie się sprawą fundacji oraz tłumaczył ponad dwumiesięczną zwłokę koniecznością zasięgnięcia opinii dziekana Wydziału Lekarskiego prof. Tadeusza Browicza. Informował też, że profesorowie wydziału w celu wyłonienia najodpowiedniejszego kandydata powzięli decyzję o rozpisaniu konkursu na stypendium⁹.

* * *

Doktor Karol Klecki, proponowany przez UJ i jednomyślnie poparty przez Zgromadzenie Profesorów Wydziału Lekarskiego 21 czerwca 1894 r., był pierwszym stypendystą Fundacji im. J. Kasparka. Dnia 8 stycznia 1894 r. uzyskał nostryfikację doktoratu medycyny Uniwersytetu w Dorpacie jako dyplomu doktora wszech nauk lekarskich UJ i praktykował w Pracowni Patologii Doświadczalnej prof. Antoniego Gluzińskiego. W piśmie rekomendującym kandydata, prócz informacji o przebiegu jego kariery, załączono opublikowane prace, które miały zaświadczać o naukowych uzdolnieniach. Rektor UJ potwierdzał również patriotyczne uczucia kandydata, co było kolejnym warunkiem przyznania stypendium¹⁰. W *Sprawozdaniu z czynności Zarządu Instytucji i z obrotu funduszków w roku 1894* czytamy, iż wybór K. Kleckiego spotkał się z uznaniem ze strony Instytucji. „Nader pomyślnie zaczęło się dzieło zacnego fundatora [J. Kasparka], wybrany przez Uniwersytet Jagielloński stypendysta godnie odpowiada wszystkim warunkom. Prawidłowe i zgodne z życzeniami śp. Kasparka rozwijanie się tej fundacji zdaje się być zupełnie zapewnione”¹¹.

Po rocznym pobycie w Paryżu, 27 grudnia 1895 r. K. Klecki przedstawił sprawozdanie z „uzupełnienia studiów lekarskich” za rok akademicki 1894/95. W tym czasie zwiedzał zakłady naukowe, uczestniczył w I Kongresie Internistów Francuskich w Lugdunie, od listopada 1894 r. pracował w Instytucie Pasteura, uczęszczając na wykłady i kurs praktyczny mikrobiologii oraz zajmując się działalnością naukową w laboratorium pod kierunkiem prof. Ilji Iljicza Miecznikowa, a także opublikował dwie prace naukowe ogłoszone w „*Annales de l’Institut Pasteur*”¹². Część wyników przeprowadzanych przez

⁸ AUJ, sygn. WL II 125, T. Błociszewski do F. Zolla sen. z 19 kwietnia 1894 [brak paginacji]; ibidem, F. Zoll sen. do Wydziału Lekarskiego UJ z 23 kwietnia 1894 [brak paginacji].

⁹ BPP, sygn. 741, F. Zoll do Rady ICiCh z 26 czerwca 1894, k. 3.

¹⁰ BPP, sygn. 741, F. Zoll sen. do Rady ICiCh z 26 czerwca 1894, k. 3. Publikacje do 1894 r.: K. Klecki, *Experimentelle Untersuchungen über die Zellbrücken in der Darmmuskulatur der Raubthiere*, Dorpat 1891; idem, *Nowsze zdobycze nauki w dziedzinie chorób zakaźnych*, „Przegląd Lekarski” nr 9–13 z 1893; idem, *Sprawozdanie z V. Zjazdu Chirurgów Polskich*, „Przegląd Lekarski” nr 28, 30–36, 38–41 z 1893; idem, *Zachowanie się siły elektrobojęcej i pobudliwości przeciętnego nerwu żaby*, „Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności”, t. 25 z 1893; idem, *Badania doświadczalne nad sprawą wydzielania w jelicie cienkim*, „Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności”, t. 27 z 1893; idem, *O mieszcowym działaniu gazów gnilnych na otrzewną oraz o ich działaniu ogólnym na ustrój*, „Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Akademii Umiejętności”, t. 27 z 1893.

¹¹ Instytucja „Czci i Chleba”, *Sprawozdanie z czynności Zarządu Instytucji i z obrotu funduszków w roku 1894*, Paryż 1895, s. 14.

¹² K. Klecki, *Recherches sur la pathogénie de la péritonite d’origine intestinale, étude de la virulence du colibacille*, „*Annales de l’Institut Pasteur*” septembre 1895; idem, *Note sur un nouveau microbe intestinal*, „*Annales de l’Institut Pasteur*”, t. IX, nr 9, 1895.

niego badań została umieszczona w przygotowywanej wówczas rozprawie habilitacyjnej dotyczącej zapalenia otrzewnej w chorobach przewodu pokarmowego. Uczęszczał również na liczne wykłady i kursy z mikrobiologii ogólnej i szczegółowej oraz na zajęcia praktyczne. W sprawozdaniu zaznaczył jednak, że według niego roczne stypendium było wystarczające na zapoznanie się z nauką francuskich specjalistów i teraz pragnie poszerzać swoją wiedzę na uniwersytetach niemieckich. Ponadto uzyskanie 3 grudnia 1895 r. habilitacji wiązało się z obowiązkiem prowadzenia dla studentów UJ wykładów, dlatego też zrzekał się pobierania drugiej części stypendium¹³. Zarząd Instytucji „Czci i Chleba” na posiedzeniu 21 czerwca następnego roku uznał, że ponieważ przyczyną rezygnacji było uzyskanie docentury, a rektor UJ nie przedstawił innych kandydatów do stypendium, przekaże K. Kleckiemu z oszczędności uzyskanych z jego stypendium 500 franków z tytułu dużych kosztów, jakie musiał on ponieść na zajęcia w Instytucie Pasteura i na zakup zwierząt doświadczalnych¹⁴.

Stypendystą na rok akademicki 1895/96 wyznaczono dra Włodzimierza Sieradzkiego, zatrudnionego w pracowni chemicznej dra Juliana Schramma oraz w Szpitalu św. Łazarza u prof. Alfreda Obalińskiego. Dla poparcia swojej kandydatury przedstawił on świadectwa od obydwu uczonych – potwierdzały one pilność i bardzo dobre wyniki uzyskiwane na zajęciach. Rektor w imieniu uniwersytetu dodawał, że dr W. Sieradzki jest przez uczelnię szczególnie popierany do objęcia Katedry Medycyny Sądowej – w tym celu studiował i praktykował w Laboratorium Anatomii Patologicznej UJ pod kierunkiem prof. T. Browicza, który osobno zaświadczał o jego sumiennosci i gorliwości¹⁵. Jednak i tym razem dwuletni pobyt w Paryżu okazał się zbyt długi, a stypendysta po roku wyraził chęć kontynuacji nauki na Uniwersytecie w Wiedniu i dobrowolnie zrzekł się stypendium¹⁶.

Doświadczenia dwóch pierwszych stypendystów zwróciły uwagę na potrzebę wprowadzenia zmian w regulaminie stypendium. Już w czerwcu 1895 r. rektor UJ prof. Franciszek Smolka przedstawił Instytucji „Czci i Chleba” propozycję skrócenia stypendium do jednego roku, którą Zarząd zaakceptował 25 października 1896 r., z mocą obowiązywania od następnego roku akademickiego, zastrzegając jednak możliwość wydłużenia okresu pobytu w Paryżu w razie potrzeby i na wyraźną prośbę stypendysty¹⁷. W kwestii rezerwy finansowej powstałej w wyniku rezygnacji ze stypendium istniały dwie możliwości: nadanie trzeciego, nadzwyczajnego stypendium lub podniesienie wypłacanej

¹³ BPP, sygn. 741, K. Klecki, sprawozdanie z pracy naukowej z 28 grudnia 1895, k. 11; ibidem, F. Smolka do Rady ICiCh z 4 stycznia 1896, k. 12; ibidem, K. Klecki, podanie z 27 grudnia 1895, k. 10.

¹⁴ BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 21 czerwca 1896, s. 8–12; AUJ, sygn. S II 619,teczka osobowa Karola Kleckiego, wykaz służby, ok. 1902 [brak paginacji].

¹⁵ BBP, sygn. 741, J. Schramm, świadectwo dla W. Sieradzkiego z 13 listopada 1894, k. 7; A. Obaliński, świadectwo dla W. Sieradzkiego z 13 listopada 1894, k. 8; T. Browicz do Rady ICiCh z 18 czerwca 1895, k. 9.

¹⁶ BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 25 października 1896, s. 12–16. Niedokładną informację na ten temat podaje J. Dybiec, *Mecenat naukowy...*, s. 76.

¹⁷ „[...] z robionego doświadczenia, jak w skutek opinii Rektora i Dziekanów fakultetu medycznego w Krakowie, termin dwuletni poprzednio ustanowiony zamienił się na jednoroczny z możliwością pozostawioną stypendystom skrócenia takowego, co się tyczy pobytu w Paryżu, jeśli ich studia wymagają udania się do innego uniwersytetu. Zwarzywszy na to, że tacy stypendyści są ludzie dojrzały, poważni (dotychczasowy wybór nie zawiódł pod tym względem) Rada uznaje to postanowienie za właściwe i odpowiadające zamiarom Fundatora”, BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 27 grudnia 1896, s. 17–19.

kwoty o 1000 franków. Decyzję w tej sprawie pozostawiono do rozstrzygnięcia rektorowi UJ, który przychylił się do drugiego wariantu – dodatkowe fundusze miały być przeznaczone na nadzwyczajne wydatki naukowe¹⁸.

Na rok akademicki 1896/97 przyznano tylko jedno stypendium dla dra Juliana Ignacego Nowaka. W piśmie z 29 lipca 1896 r. Senat UJ informował, że dr J.I. Nowak jest asystentem Katedry Anatomii Patologicznej. Jego publikacje, które zostały pozytywnie przyjęte przez Wydział Lekarski, dotyczyły badań nad łożyskiem ludzkim – jego rozwojem i budową¹⁹. Z kolei prace o błonie śluzowej i o dyzenterii (ta ostatnia przygotowana przy współpracy dra Stanisława Witalisa Ciechanowskiego) uzyskały nagrodę wydziału²⁰. Postulowano również podwyższenie stypendium o 1000 franków ze względu na szczególnie kosztowne badania, jakimi się zajmuje²¹. Nie zachowało się sprawozdanie z pobytu dra J.I. Nowaka nad Sekwaną, w pewnym jednak zakresie o prowadzonych przez niego badaniach informuje artykuł opublikowany w „Annales de l’Institut Pasteur”²².

Na rok akademicki 1897/98 Senat UJ zgłosił do stypendium dwóch kandydatów. Pierwszym był wspomniany wyżej dr S.W. Ciechanowski, asystent Katedry Anatomii Patologicznej. Rektor postulował udzielenie mu zwiększonej do 3000 franków kwoty stypendium. Dr S.W. Ciechanowski swój pobyt w Paryżu przeznaczył na studia w zakresie medycyny sądowej. W sprawozdaniu z 11 lipca 1898 r. informował, że uczęszczał na wykłady i ćwiczenia m.in. prof. Adolfa Bourdela, uczestniczył w sekcjach sądowych i pracował w pracowni toksykologicznej kierowanej przez dra Marcela Ogiera, słuchał też wykładów z zakresu psychiatrii sądowej, a z neuropatologii – wykładów klinicznych w Salpêtrière u prof. Escourole Raymonda. Wyniki poczynionych obserwacji i badań przedstawił w artykułach o działaniu antymonu, publikowanych m.in. w „Gazecie Lekarskiej”. W czasie stypendium współpracował także z „Przeglądem Lekarskim”, pisząc sprawozdania z ruchu naukowego Towarzystw Lekarskich Paryskich oraz artykuł pt. *Kilka luźnych spostrzeżeń z prosektorium sądowo-lekarskiego w Paryżu*²³.

Drugim kandydatem był dr Karol Roman Brudzewski, zatrudniony jako asystent w Klinice Okulistycznej UJ. Podczas stypendium poszerzał wiedzę z zakresu swojej specjalności, prowadząc badania kliniczne i przeprowadzając doświadczenia w laboratorium oftalmicznym, a uzyskane wyniki przedstawiał w artykułach o badaniu i lecze-

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ J.I. Nowak, A. Mars, *O budowie i rozwoju łożyska ludzkiego*, Kraków 1895; J.I. Nowak, *Dalsze badania nad rozwojem łożyska ludzkiego*, Kraków 1895.

²⁰ J.I. Nowak, *Badania błony śluzowej gardła ze względu na mikroby znajdujące się w przypadkach błonicy*, „Nowiny Lekarskie”, r. VIII, nr 12, 1896; idem, S.W. Ciechanowski, *Przyczynek do badań nad etiologią dyzenterii*, Kraków 1897.

²¹ BPP, sygn. 741, F. Smolka do Rady ICiCh z 29 lipca 1896, k. 14.

²² J.I. Nowak, *Etude expérimentale des alterations histologiques produites dans l’organisme par les venins des serpents venimeux et des scorpions*, Paris 1897.

²³ AUJ, sygn. WL II 125, S. Ciechanowski do Dziekanatu WL z 11 lipca 1898 [brak paginacji]. Publikacje: S.W. Ciechanowski, *Badania wstępne do poszukiwań ilości antymonu w rozmaitych narządach ustroju w przypadkach otrucia*, „Gazeta Lekarska” 1898; idem, *Rozdział antymonu pomiędzy narządy w doświadczalnym otruciu emetykiem*, „Gazeta Lekarska” 1898; idem, *Listy z Paryża*, „Przegląd Lekarski”, nr 24–39 z 1898; idem, *Kilka luźnych spostrzeżeń z prosektorium sądowo-lekarskiego w Paryżu*, „Przegląd Lekarski”, nr 16, 18, 21, 22 z 1898.

niu zeza. Po roku, chcąc nadal prowadzić pracę z interesującej go dziedziny, poprosił o przedłużenie pobytu nad Sekwaną. Ponieważ Senat Akademicki informował, że na rok 1898/99 o stypendium ubiegał się tylko jeden kandydat, Rada Instytucji przychyliła się do prośby K. Brudzewskiego, umożliwiając mu w ten sposób uczestnictwo w zajęciach oraz pracę w Hôtel Dieu – paryskiej klinice rządowej i uniwersyteckiej, a także w laboratorium u prof. Edmunda Landolta i Louisa Weckera. Doświadczenie i umiejętności zdobyte podczas stypendium zaowocowały w styczniu 1898 r. propozycją współpracy na Sorbonie w laboratorium okulistycznym u prof. Lavalą oraz wieloma pracami z zakresu okulistyki, z których jedna, o aberracji sferycznej rogówki, została wysłana na konkurs ogłoszony przez francuską Akademię Medyczną i uzyskała nagrodę pieniężną – 1000 franków – oraz publiczną pochwałę²⁴.

Kandydatem do stypendium na rok 1898/99 był dr Stanisław Kaczyński. W piśmie skierowanym do Zarządu Instytucji informował, że z powodu trudnej sytuacji finansowej mógłby przybyć do Paryża tylko wtedy, gdyby zostało mu wypłacone stypendium przeznaczone dla dwóch osób, czyli 4000 franków. Rektor popierał jego prośbę, argumentując wysokimi kosztami utrzymania w Paryżu i dodatkowymi wydatkami na naukę. Propozycja ta jednak nie spotkała się z akceptacją członków Rady Instytucji. 13 lipca 1898 r. J. Rusteyko pisał, że problem niedostatecznego uposażenia stypendystów i związanych z tym kłopotów finansowych jest znany. Informował też, że rozpatrywano jako jedną z opcji poprawy zaistniałej sytuacji zastąpienie dwu stypendystów jednym – uznano to jednak za niezgodne ze statutem fundacji. Ostatecznie Rada Instytucji nie zdecydowała się na podwyższenie stypendium i w celu poprawy sytuacji materialnej stypendystów kolejny raz skrócono okres ich pobytu w Paryżu – do sześciu miesięcy. J. Rusteyko argumentował, że kwota 300 franków pozwala na „przyzwoity miesięczny pobyt w Paryżu”, oraz zaznaczał, że jakkolwiek nadwyżka finansowa będzie na wniosek rektora UJ przekazywana na jednorazowe podwyższenie wypłacanej kwoty.

Mimo że dr S. Kaczyński nie uzyskał zwiększenia kwoty stypendium, zdecydował się na wyjazd do Paryża. Również jego sytuacja materialna musiała się okazać nie najlepsza, gdyż zdecydował się na dalszy pobyt nad Sekwaną, prosząc o przedłużenie stypendium na kolejne sześć miesięcy. O pobycie Kaczyńskiego we Francji informują drukowane na łamach „Przeglądu Lekarskiego” jego *Listy z Paryża*²⁵.

Do drugiego stypendium na rok akademicki 1899/1900 zgłosiło się kilku kandydatów: dr Ksawery Lewkowicz – asystent Kliniki Pediatrycznej, dr Edmund Majewicz – asystent Katedry Weterynarii, dr Władysław Maleszewski – asystent Kliniki Chorób Wewnętrznych, dr Mieczysław Sołtysik – pierwszy sekundariusz Oddziału Chirurgicznego Szpitala św. Łazarza i dr Mieczysław Świtalski, zajmujący się chorobami nerwowymi pod kierunkiem prof. Richarda Krafta-Ebinga z Uniwersytetu w Wiedniu. Po

²⁴ BPP, sygn. 741, K. Brudzewski do Kuratorii ICiCh z 5 stycznia 1900, k. 25, AUJ, sygn. S II 619, teczka osobowa Karola Brudzewskiego, pismo WL do Min. WRiOP z 21 listopada 1924 r. [brak paginacji]. Publikacje: K.R. Brudzewski, *Kilka słów o badaniu i leczeniu zeza towarzyszącego*, „Przegląd Lekarski” nr 24–27 z 1898; idem, *Przyczynki do histologii ran rogówkowych powikłanych opadnięciem ciała szklistego*, „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”, Warszawa 1898.

²⁵ AUJ, sygn. S II 1171, K. Brudzewski do ICiCh z 24 czerwca 1898 [brak paginacji]; ibidem, J. Rusteyko do J. Kleczyńskiego z 13 lipca 1898 [brak paginacji]; ibidem, rektor UJ do ICiCh z 25 lipca 1899 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, S. Kaczyński do rektora UJ z 24 maja 1899, k. 19. Publikacje: S. Kaczyński, *Listy z Paryża*, „Przegląd Lekarski” 1899.

konsultacji z Dziekanem Wydziału Lekarskiego prof. Henrykiem Jordanem zgłoszono do stypendium kandydaturę dra E. Majewicza, który pracował najpierw w Klinice Chorób Wewnętrznych, gdzie praktykował jako elew od 20 kwietnia 1898 r. pod kierunkiem prof. Edwarda Korczyńskiego, a od 1 grudnia 1898 r. do 1 marca 1899 r. pełnił obowiązki lekarza w Szpitalu św. Łazarza – w Klinice Chorób Skórnych i Wenerycznych u prof. Władysława Reissa. Rektor UJ prof. Józef Kleczyński zaświadczał o jego zdolnościach, pracowitości, sumienności i patriotyzmie. Podkreślał, że w trakcie nauki utrzymywał się z pieniędzy uzyskanych z korepetycji, a szkoły i uniwersytet ukończył z wynikami celującymi. W Paryżu E. Majewicz chciał poszerzać swoją wiedzę, głównie z zakresu bakteriologii, w Instytucie Pasteura. Już pod koniec marca 1900 r. okazało się, że sześć miesięcy to zbyt krótko na przeprowadzenie zamierzonych badań i dr E. Majewicz zwrócił się z prośbą o przedłużenie mu stypendium na następny rok. Rada Instytucji, z uwagi na to, że musiał on i tak pozostać w Paryżu na czas między stypendiami, przyznała mu z dodatkowych funduszy 500 franków. Dr E. Majewicz pomoc przyjął, jednak niedługo potem wysunął propozycję skrócenia studiów w Paryżu i dokończenia ich w Grazu. W tym przypadku Rada Instytucji, powołując się na statut fundacji, odmówiła jego prośbie, co uzasadniono uzyskaniem dodatkowej dotacji. E. Majewicz zdecydował się więc na pozostanie we Francji²⁶. Z tego okresu pochodzi jego artykuł wydany wspólnie z Kazimierzem Dłuskim, a dotyczący gruźlicy²⁷.

Stypendium na rok 1900/01 przyznano drowi Ksaweremu Franciszkowi Lewkowiczowi. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał on 16 maja 1895 r., następnie praktykował w Szpitalu św. Łazarza, gdzie był elewem Kliniki Pediatricznej u prof. Macieja Leona Jakubowskiego. W maju 1897 r. został asystentem tej kliniki. Jedną z ogłoszonych przez niego prac, *O pasożytach zimniczych*, została nagrodzona w konkursie ogłoszonym przez Wydział Lekarski UJ w 1899 r.²⁸ W czerwcu 1901 r. w sprawozdaniu informował o odbyciu praktyki w Klinice Chorób Dziecięcych prof. Philippe’a Gauchera, uczęszczaniu na wykłady do prof. Antoniego Bernarda Marfana, uczestnictwie w wizytach klinicznych dra Hallé. Z dumą wspominał swoją pracę w pracowni bakteriologicznej kliniki Jana Veillona, gdzie badał florę bakteryjną jamy ustnej osesków – wyniki badań miały być ogłoszone drukiem²⁹. Uważał jednak, że dla jego rozwoju naukowego konieczny będzie dalszy półroczny pobyt w Paryżu, o który prosił 27 lipca 1901 r. Senat UJ pozytywnie ustosunkował się do jego planów i pismem z dnia 16 września 1901 r. ponownie zgłoszono jego kandydaturę do stypendium na rok 1901/02³⁰.

²⁶ BPP, sygn. 741, E. Majewicz do rektora UJ z 22 lipca 1899, k. 23; ibidem, E. Korczyński z 22 lipca 1899, k. 24; ibidem, J. Kleczyński do Rady ICiCh z 25 lipca 1899, k. 5; ibidem, E. Majewicz do ICiCh z 31 marca 1900, k. 35–36; ibidem, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 25 listopada 1900, s. 51–53; ibidem, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 17 marca 1901, s. 56–57.

²⁷ E. Majewicz, K. Dłuski, *Les tuberculeux et leur estomac*, Paris 1901.

²⁸ AUJ, sygn. S II 1171, K.F. Lewkowicz do rektora UJ z 26 czerwca 1900 [brak paginacji]. K. Lewkowicz, *Pasożyty zimnicze, ich stosunek do ciała i budowa ciała krwi czerwonego*, „Przegląd Lekarski” nr 23 z 1897.

²⁹ BPP, sygn. 741, K.F. Lewkowicz do ICiCh z czerwca 1901, k. 38. Publikacje: K. Lewkowicz, *Recherches sur la flore microbienne de la bouche des nourrissons*, Paris 1901; idem, *De la valeur des données cytologiques pour la diagnostic des épanchements inflammatoires*, „Bulletin de la Société de Pédiatrie de Paris” fevrier 1902.

³⁰ AUJ, sygn. S II 1171, K.F. Lewkowicz do ICiCh z 27 sierpnia 1901 [brak paginacji]; ibidem, rektor UJ do ICiCh z 16 września 1901 [brak paginacji].

Drugim stypendystą na rok 1901/02 został dr Stanisław Augustyn Droba. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał 30 marca 1896 r., od 1900 r. pracował w Klinice Chirurgicznej jako asystent pod kierunkiem prof. Alfreda Obalińskiego i prof. Bronisława Kadery oraz pełnił obowiązki asystenta Zakładu Weterynarii. Badania rozpoczęte dzięki uzyskanemu stypendium okazały się jednak zbyt kosztowne i z powodu braku funduszy dr S. Droba nie mógł ich ukończyć. Dlatego w piśmie z 5 maja 1902 r. prosił Instytucję „Czci i Chleba” o przyznanie mu dodatkowych pieniędzy. Zarząd Instytucji przychylił się do jego prośby i kwota stypendium została podniesiona do 4000 franków. Dodatkowa zapomoga spowodowała rozszerzenie zakresu prac oraz konieczność zwrócenia się z kolejną prośbą – tym razem o przedłużenie okresu stypendium. Senat UJ pozytywnie ustosunkował się do niej i ponownie zgłosił jego kandydaturę. Dr S. Droba jeszcze raz poprosił o przedłużenie o miesiąc pobytu w Paryżu. Tłumaczył, że laboratoria i książki oraz nauka języka angielskiego są niezwykle drogie. I tym razem jego prośba została pozytywnie rozpatrzona, a Zarząd Instytucji przyznał mu dodatkowych 300 franków³¹.

W roku akademickim 1902/03 możliwość poszerzenia swojej wiedzy w Paryżu uzyskał dr Stanisław Marian Jankowski – asystent Sanatorium Psychiatrycznego. Jego kandydatura była szczególnie popierana przez rektora UJ prof. Edwarda Janczewskiego z powodu zapotrzebowania na lekarzy tej specjalizacji, gdyż jak pisano: „brak u nas zupełny niemal psychiatrów”. Dr S. Jankowski w latach 1885–1886 pełnił obowiązki asystenta w Katedrze Zoologii. Następnie pracował jako elew w Zakładzie Fizjologicznym u prof. Napoleona Cybulskiego. 17 lipca 1896 r. uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich i zaraz potem wstąpił jako praktykant do Szpitala św. Łazarza, gdzie pracował na Oddziale Chorób Umysłowych. Równocześnie był asystentem w prywatnym zakładzie dla osób chorych umysłowo, prowadzonym przez prof. Karola Żuławskiego, gdzie starał się o stanowisko kierownika. Dodatkowo w 1899 r. odbył studia z zakresu higieny i bakteriologii w zakładzie prof. Odonu Bujwida. Przedstawiając po półrocznym pobycie w Paryżu sprawozdanie ze stypendium, informował, że studiował psychiatrię kliniczną i sądową pod kierunkiem dra Valentina Magnana w Asile Clinique St. Anne i u dra Paula Perniera w Infirmiere Speciale du Dépôt. Praktykował również w Salpêtrière u prof. E. Raymonda. Jednocześnie, ze względu na chęć podjęcia pracy w Asile, gdzie chciał korzystać z ogromnego materiału klinicznego, zwrócił się z prośbą o przedłużenie stypendium na rok 1903/04. I tym razem prośby nie odrzucono – dr S. Jankowski pozostał na kolejne pół roku w Paryżu³².

³¹ BPP, sygn. 741, F. Zoll do Rady ICiCh z 16 września 1901, k. 39; L. Wachholz, *Droba Stanisław Augustyn, Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), t. V, Kraków 1939–1946, s. 377; AUJ, sygn. S II 619,teczka osobowa S. Droby; BPP, sygn. 741, S. Droba do ICiCh z 5 maja 1902, k. 41; BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 16 listopada 1902, s. 63–64; AUJ, sygn. S II 1171, S. Droba do ICiCh z 30 czerwca 1902 [brak paginacji]; ibidem, rektor UJ do ICiCh z 14 lipca 1902 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, E. Janczewski do ICiCh z 14 lipca 1902, k. 42; ibidem, S. Droba do ICiCh z 13 maja 1903, k. 45–46; BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 22 listopada 1903, s. 73–76.

³² BPP, sygn. 741, E. Janczewski do ICiCh z 14 lipca 1902, k. 42; AUJ, sygn. S II 1171, S. Jankowski do rektora UJ z 10 lipca 1902 [brak paginacji]; ibidem, S. Jankowski do rektora UJ z 24 VI 1903 [brak paginacji]; ibidem, J. Rusteyko do rektora UJ z 31 sierpnia 1903 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, T. Gromnicki do ICiCh z 4 lipca 1903, k. 47.

W roku 1903/04 stypendium otrzymał dr Adam Rydel. Prof. Tadeusz Gromnicki, pełniący wtedy urząd rektora UJ, przedstawiał go jako syna byłego profesora uniwersytetu Lucjana Rydla. Specjalizował się głównie w anatomii układu nerwowego i anatomii opisowej. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał 21 lipca 1899 r., a w następnym roku wyjechał na studia do Niemiec, gdzie zajmował się neurologią i psychiatrią. W Paryżu pragnął poszerzać zdobytą w Berlinie i we Frankfurcie wiedzę z zakresu chorób umysłowych i nerwowych, praktykując u prof. Juliusa Dejérine i prof. Augusta Marie³³.

W roku akademickim 1904/05 na zwolnione dwa stypendia Senat UJ zgłosił kandydatury dra Tadeusza [-Boya] Żeleńskiego i dra Leona Konrada Glińskiego.

Pierwszy ze stypendystów 18 lipca 1900 r. uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich i wkrótce potem rozpoczął praktyki w Szpitalu św. Łazarza na Oddziale Chirurgicznym i Wewnętrznym. Od 1 października 1900 r. objął obowiązki elewa Kliniki Chorób Dzieci UJ i równocześnie od 1 grudnia 1901 r. do 1 września 1902 r. był sekundariuszem na Oddziale Chirurgicznym w Szpitalu św. Ludwika. Od kwietnia 1903 r. Wydział Lekarski mianował go asystentem Kliniki Chorób Dzieci. Po ukończeniu kursu bakteriologicznego w zakładzie prof. J.I. Nowaka – wspomnianego już stypendysty Fundacji im. J. Kasparka z roku 1896/97 – podjął tam pracę. Prócz tego publikował artykuły w językach polskim i niemieckim. Dr T. Żeleński mógł się pochwalić doskonałą opinią wystawioną mu przez dyrektora kliniki prof. Macieja Leona Jakubowskiego, który podkreślał jego wielką pracowitość, wybitne zdolności i gorący zapał do nauki. Do podania dołączone były również referencje prof. Stanisława Pareńskiego, wspomnianego już prof. J.I. Nowaka i dyrektora Szpitala św. Łazarza dr Stanisława Ponikły; nadmieniano również o tym, że jest synem znanego kompozytora Władysława. W podaniu o stypendium dr T. Żeleński pisał, iż wyjazd do Paryża ma pozwolić na zapoznanie się z metodami leczenia chorób dziecięcych, a w szczególności ich sztucznym odżywianiem³⁴. Nie pozostawił on sprawozdania ze stypendium w stolicy Francji, niemniej jednak wyjazd ten opisał w felietonie *Jak zostałem literatem*:

„Otóż zdarzyło się, iż niedługo po doktoracie medycyny wybrałem się do Paryża dla uzupełnienia studiów lekarskich. Raz i drugi zaszedłem do tamtejszych klinik, ale natychmiast uczułem, iż znalazłszy się w Paryżu, tym jedynym na świecie mieście, byłoby szaleństwem opukiwać płuca i obmacywać wątroby absolutnie takie same jak te, których pod dostatkiem zostawiłem w ojczyźnie. Cisnąłem tedy szpitale i laboratoria i zacząłem się wałęsać po Paryżu. [...] Na razie wróciłem do kraju i do mego szpitala. Na zapytanie moich profesorów o stan francuskiej medycyny wyłgiwałem się dyplomatycznie, jak umiałem. Coraz bardziej czułem się obco, coraz mniej byłem lekarzem, a wciąż nie byłem literatem. Aby uciec od szpitala, który mnie przygnębiał, rzuciłem się do mikroskopu. Drukowałem w fachowych pismach rozprawy *O aglutynacji streptokoków*, *O pojawianiu się myelocytów we krwi osesków* i wiele innych pod podobnie futurystycznymi tytułami. Za te zasługi mianowano mnie pierwszym asystentem kliniki chorób dzieci. (Od tego czasu nerwowo nie noszę dzieci.) Wreszcie dzięki tym wytrwałym pracom otrzymałem stypendium paryskie: po raz drugi znalazłem się w Paryżu i znów – to już moje fatum – dla studiów lekarskich! [...] Tym

³³ S.M. Brzozowski, *Rydel Adam*, PSB, t. XXXIII, Wrocław 1991–1992, s. 412–413; BPP, sygn. 741, T. Gromnicki do ICiCh z 4 lipca 1903, k. 47.

³⁴ BPP, sygn. 741, T. Żeleński do T. Gromnickiego z 16 maja 1904, k. 49–50; ibidem, E. Krzymuski do ICiCh z lipca 1904, k. 55. Publikacje: T. Żeleński, *Przyczynek do leczenia tężca surowicą*, „Przegląd Lekarski” 1903; idem, *Zur Agglutination der Streptokokken*, „Wiener Klinischen Wochenschrift”, nr 15 z 1904; idem, T. Cybulski, *O pojawianiu się ciałek szpiku kostnego (myelocytów) we krwi niemowlęcej*, Kraków 1904.

razem nie siliłem się nawet zachodzić do klinik, ale równocześnie czułem, iż jako stypendyście wypada mi przywieźć do kraju jakieś zdobycze naukowe. Wybrałem sobie tedy dział poniekąd intelektualny, dosyć zresztą zajmujący, zapoznałem się z żywym ówczesnym ruchem we Francji pod hasłem ochrony niemowląt. Obznajmiwszy się szybko z tym przedmiotem, żyłem sobie poza tym po swojemu. Wróciwszy do Krakowa wygłosiłem w Towarzystwie Lekarskim odczyt o instytucji «Kropla Mleka»³⁵.

W tym samym roku 1904/1905 stypendium uzyskał też dr L.K. Gliński, asystent w Gabinetie i Prosektorium Patologiczno-Anatomicznym UJ, specjalizujący się w anatomii patologicznej i bakteriologii. Po uzyskaniu dyplomu doktora wszech nauk lekarskich 26 lipca 1898 r. został asystentem w Zakładzie Patologii UJ, gdzie cieszył się doskonałą opinią dyrektora, prof. T. Browicza, który charakteryzował go jako „zdolnego i sumiennego lekarza”. W tym też czasie ogłosił szereg prac z zakresu patologii³⁶.

W roku 1905/06 do stypendium zgłosił się tylko jeden kandydat – dr Stefan Karol Horoszkiewicz, docent prywatny medycyny sądowej UJ. Rektor UJ prof. N. Cybulski podkreślał, że jego pobyt w Paryżu z pewnością przyniesie korzyści nauce polskiej³⁷. Dr S. Horoszkiewicz doktorat wszech nauk lekarskich uzyskał 1 lipca 1898 r., a następnie przez kilka miesięcy pracował w Zakładzie Anatomii Patologicznej u prof. T. Browicza. Jeszcze w tym samym roku został asystentem w Zakładzie Medycyny Sądowej u prof. Leona Wachholza oraz pełnił obowiązki lekarza sądowego. W 1901 r. złożył egzamin na lekarza rządowego. W 1904 r. uzyskał habilitację z zakresu medycyny sądowej i 21 października został mianowany docentem. Właśnie z uwagi na prowadzone przez niego zajęcia prof. L. Wachholz zwrócił się z prośbą, do której Zarząd Instytucji odniósł się przychylnie, o przesunięcie terminu rozpoczęcia pobierania stypendium na początek stycznia 1906 r. W Paryżu dr S. Horoszkiewicz poszerzał swoją wiedzę z medycyny sądowej, uczestnicząc w ćwiczeniach sekcyjnych i sekcjach sądowych pod kierunkiem prof. A. Bourdela³⁸.

³⁵ Tadeusz Boy-Żeleński o Krakowie, oprac. H. Markowski, Kraków 1968, s. 548–551. Wbrew temu, co sam pisze, T. Żeleński był bardzo zaangażowany w pomoc matkom i ich dzieciom. Kierował Instytucją „Kropla Mleka”, utworzoną w 1905 r., i publikował na ten temat szereg artykułów: T. Żeleński, *Kropla mleka*, Kraków 1905, odb. z „Czasu”; idem, *W sprawie krakowskiej „Kropki Mleka”*, Kraków 1905, odb. z „Czasu”; *Sprawozdanie z pierwszego roku działalności Instytucji „Kropla Mleka” w Krakowie*, Lwów 1906. Był również autorem licznych artykułów dotyczących problemu świadomego macierzyństwa, zob. m.in.: T. Żeleński, *O pasteryzacji mleka dla niemowląt*, „Przegląd Lekarski” nr 21–24 z 1905; idem, *Biura porady dla kobiet*, Kraków 1906, odb. z „Czasu”; idem, *Premie dla matek*, Kraków 1906, odb. z „Czasu”; idem, *Piekielno kobiet*, Warszawa 1930; idem, *Jak skończyć z piekłem kobiet? (świadome macierzyństwo)*, Warszawa 1932.

³⁶ AUJ, sygn. S II 1171, E. Krzymuski do ICICh z 11 lipca 1904 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, L.K. Gliński do rektora UJ z 8 czerwca 1904, k. 51; ibidem, E. Krzymuski do ICICh z lipca 1904, k. 55. Publikacje: L.K. Gliński, *Przypadek trzustki dodatkowej w ścianie żołądka o raz o wadach rozwojowych trzustki w ogóle*, „Przegląd Lekarski” 1901; idem, *O polipowatych nowotworach mieszanych przelyku*, „Przegląd Lekarski” 1902; idem, *O zmianach drobnowidowych u podstawy oddzielającej się pepowiny i ich sądowo-lekarskim znaczeniu*, „Przegląd Lekarski” 1902; idem, *Przyczynek do poznania zmian anatomiczno-patologicznych w ostrej białaczce*, „Przegląd Lekarski” 1902; idem, *Przyczynek do sprawy tak zwanych mięsaków limfatycznych kiszki (jelita grubego)*, „Przegląd Lekarski” 1902; idem, S.W. Ciechanowski, *Wrodzona niedrożność jelit cienkich*, Kraków 1903.

³⁷ BPP, sygn. 741, N. Cybulski do ICICh z 18 sierpnia 1905, k. 56.

³⁸ A. Wrzosek, *Horoszkiewicz Stefan*, PSB, t. X, Wrocław 1962–1964, s. 12; AUJ, sygn. S II 619,teczka osobowa S. Horoszkiewicza; BPP, sygn. 741, L. Wachholz do ICICh z 30 listopada 1905, k. 57; ibidem, odpowiedź J. Rusteyki, bd., k. 58; A. Wrzosek, op. cit.

Po upływie półrocznego okresu stypendium kandydat nie wystąpił z prośbą o przedłużenie pobytu we Francji, co spowodowało, że w roku następnym, 1906/07, ponownie przyznano dwa stypendia. Jedno uzyskał dr Eliasz Stahr, zatrudniony w Szpitalu św. Łazarza. Pobyt w Paryżu pragnął przeznaczyć na pracę w Laboratorium Bakteriologicznym u prof. I.I. Miecznikowa³⁹. Drugim stypendystą został dr Adam Maciąg, doktor wszech nauk lekarskich od 1904 r., asystent Katedry Farmakologii UJ, który swój przyjazd zapowiedział dopiero na styczeń 1907 r. W Paryżu odbywał studia specjalistyczne w Instytucie Pasteura⁴⁰. Stypendyści ci nie dopełnili obowiązku przekazania sprawozdań, dlatego nie posiadamy informacji o zakresie pobieranych przez nich nauk.

W następnym roku rektor UJ prof. Kazimierz Dzierżykraj-Morawski zawiadamiał, że ponownie zgłosiła się znaczna liczba kandydatów do stypendium, i podkreślał trudność dokonania wyboru. Zdecydowano jednak, że w roku akademickim 1907/08 stypendia pobierać będą dr Roman Franciszek Nitsch, asystent w Zakładzie Higieny, i dr Stanisław Przybylski, asystent Kliniki Ginekologiczno-Położniczej. Argumentem, który przeważył o takim wyborze, były zainteresowania naukowe kandydatów, ważne dla uniwersytetu ze względu na plany zatrudnienia stypendystów jako pracowników teoretyczno-naukowych⁴¹.

Dr R. Nitsch po uzyskaniu doktoratu w 1899 r. pracował w Klinice Chorób Wewnętrznych jako elew oraz na Oddziale Chirurgicznym Szpitala św. Łazarza. Od lutego 1900 r. był asystentem w Zakładzie Higieny. W 1901 r. przebywał w Baku, gdzie zajmował się badaniami bakteriologiczno-chemicznymi wód. Po powrocie do Krakowa prowadził badania nad gruźlicą i wścieklizną. W podaniu skierowanym do rektora UJ z dnia 13 kwietnia 1907 r. pisał, że przyznane stypendium chce wykorzystać na prace w Instytucie Pasteura oraz zwiedzanie różnych „urządzeń higienicznych Paryża i Francji”. Dr R. Nitsch nie prosił o przedłużenie stypendium; w jego przypadku półroczny pobyt okazał się wystarczający na przeprowadzenie zamierzonych badań. Zapewne nie bez znaczenia była również trudna sytuacja finansowa, o której informował już po przybyciu do Paryża w listopadzie 1907 r.⁴²

Drugi stypendysta, dr S. Przybylski, dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał 20 lutego 1899 r. Następnie podjął pracę w Zakładzie Anatomii Patologicznej u prof. Klemensa Emila Ponficka, a potem u prof. Jana Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu. Od 1899 r. asystował w Klinice Chirurgicznej, a od 1904 r. w Klinice Ginekologiczno-Położniczej UJ. Jego przyjazd do Paryża opóźniał się, co tłumaczył w liście pisanym do Władysława Mickiewicza objęciem Kliniki Położniczo-Ginekologicznej przez prof. Aleksandra Rosnera po śmierci prof. Henryka Jordana. Dr S. Przybylski jako asystent musiał być obecny przy tych zmianach. Twierdził, że zwłoka nie będzie większa niż od jednego do dwóch tygodni. W związku z obawami ze strony Instytucji, spowodowanymi niepewnością co do przyjazdu dra S. Przybylskiego, wystosowano do niego pismo, w którym informowano o obowiązkach, jakie spoczywają na stypendyście, i o karach, na

³⁹ AUJ, sygn. S II 1171, E. Stahr do ICiCh z 5 maja 1906 [brak paginacji].

⁴⁰ BPP, sygn. 741, J. Rusteyko do E. Stahra z 13 listopada 1906, k. 63. „Corpus academicorum Universitatis Iagellonicae – Facultatis Medicae”, oprac. H. Zwolska, w przygotowaniu.

⁴¹ BPP, sygn. 741, K. Morawski do ICiCh z 15 maja 1907, k. 64.

⁴² AUJ, sygn. S II 1171, R. Nitsch do rektora UJ z 13 kwietnia 1907 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, R. Nitsch do W. Mickiewicza z 5 listopada 1907, k. 69–70.

jakie jest narażony w przypadku, gdyby się nie wywiązał z przyjętych na siebie obowiązków⁴³. R. Nitsch i S. Przybylski również nie pozostawili sprawozdań z pobytu w Paryżu.

Na rok 1908/09 ponownie przyznano dwa stypendia, dla dra Józefa Latkowskiego, który jednak nie mógł z niego skorzystać⁴⁴, oraz dla dra Władysława Franciszka Filipkiewicza, doktora wszech nauk lekarskich od 22 grudnia 1904 r. i asystenta Kliniki Chorób Dzieci. Stypendium miało pomóc mu w rozwoju zainteresowań lekarskich z zakresu pediatrii i bakteriologii. W tym jednak przypadku wyjazd okazał się wyjątkowo nieudany, a stypendysta od początku borykał się z problemami finansowymi, o których wspominał w kolejnych listach. W liście z 25 maja 1908 r. pisał o złej sytuacji materialnej i o ubóstwie rodziców, a z 21 marca 1909 r. domagał się wypłaty przypadającej na maj ostatniej części należnego mu stypendium. Ponadto z powodu powołania do wojska austriackiego, w którym był lekarzem, został zmuszony do wcześniejszego opuszczenia Paryża. Bezskutecznie próbował odwoływać się do ambasady francuskiej w Wiedniu, jako argument przedstawiając chęć ukończenia studiów. Zmuszony do opuszczenia Paryża przed wypłatą trzeciej raty stypendium, zwracał się z prośbą do Zarządu Instytucji o uwzględnienie specjalnych okoliczności zmuszających go do przerwania nauki. Jednak i tu, pomimo poparcia ze strony UJ, spotkał się z brakiem zrozumienia. W. Mickiewicz w liście do rektora UJ z dnia 14 kwietnia 1909 r. informował, że niewykorzystana kwota została włączona do kapitału żelaznego fundacji, a Zarząd Instytucji nie zdecydował się na wypłatę zaległego stypendium. Decyzję Instytucji, zatwierdzoną na posiedzeniu Zarządu 27 czerwca 1909 r., tłumaczył tym, że W. Filipkiewicz spędził w Paryżu tylko sześć miesięcy i dodatkowo wyjechał, aby służyć w wojsku, co kłóciło się z regulaminem fundacji⁴⁵. Nie było to do końca zgodne z prawdą, gdyż regulamin dopuszczał, w przypadku rzetelnej argumentacji – a taką niewątpliwie stanowiła konieczność odbycia służby wojskowej – przesunięcie terminu stypendium. Decyzję Zarządu Instytucji można tłumaczyć tylko przez pryzmat coraz większych kłopotów finansowych. Pomimo że w roku akademickim 1908/09 stypendium zostało wykorzystane tylko w niewielkim stopniu, procenty od funduszu żelaznego w coraz mniejszym zakresie wystarczały na pokrycie kosztów. Pieniądze, które pozostały po niewykorzystanych stypendiach i zostały wcielone do kapitału żelaznego fundacji, tylko nieznacznie poprawiły sytuację.

Opiekunowie fundacji obserwowali wzrost zainteresowania studiami w Paryżu – w sierpniu 1908 r. dr Leon Drożyński z Poznania przysłał list do W. Mickiewicza z zapytaniem o możliwość pobierania stypendium⁴⁶. Podobnie na UJ ubiegających się o stypendium było coraz więcej i w roku akademickim 1909/10 zgłosiło się aż sześciu

⁴³ BPP, sygn. 741, S. Przybylski do W. Mickiewicza z 16 listopada 1907, k. 71; ibidem, S. Przybylski do W. Mickiewicza z 10 listopada 1907, k. 72–73; ibidem, W. Mickiewicz do S. Przybylskiego z 13 listopada 1907, k. 75; AUJ, sygn. S II 619,teczka osobowa Stanisława Przybylskiego, podanie S. Przybylskiego o urlop z 19 czerwca 1907 [brak paginacji].

⁴⁴ BPP, sygn. 741, J. Odrowąż Waligórski do ICiCh z 6 kwietnia 1909, k. 89.

⁴⁵ AUJ, sygn. S II 1171, W. Filipkiewicz do rektora UJ z 25 maja 1908 [brak paginacji]; Ibidem, W. Filipkiewicz do rektora UJ z 9 kwietnia 1909 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, W. Filipkiewicz do W. Mickiewicza z 21 marca 1909, k. 88; ibidem, F. K. Fierich do ICiCh z 10 kwietnia 1909, k. 91; BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 27 czerwca 1909, s. 175–177; BPP, sygn. 741, W. Mickiewicz do F.K. Fiericha z 14 lipca 1909, k. 92.

⁴⁶ BPP, sygn. 741, L. Drożyński do W. Mickiewicza z 23 sierpnia 1908, k. 81–82, ibidem, L. Drożyński do W. Mickiewicza z 27 sierpnia 1908, k. 83.

kandydatów: dr Kalikst Włyński, dr Franciszek Krysztalowicz, ponownie dr S. Droba, dr Leon Drożyński, dr Stanisław Mostowski i dr Kazimierz Wyżykowski. Senat UJ w piśmie z 6 kwietnia 1909 r. pytał Zarząd Instytucji o liczbę przewidzianych stypendiów. Przypominano też o niewykorzystanym przez dra J. Latkowskiego stypendium z roku 1908/09⁴⁷. W takiej sytuacji wybór pomiędzy przyznaniem nowego stypendium a pomocą osobie, która tylko w części wywiązała się z przyjętych na siebie obowiązków, był oczywisty.

Ostatecznie zdecydowano o przyznaniu stypendium drowi S. Mostowskiemu, asystentowi Katedry Chemii Lekarskiej, popieranemu przez dziekana Wydziału Lekarskiego prof. L. Wachholza⁴⁸ (o jego pobycie w Paryżu nie mamy jednak żadnych informacji), i kolejny raz drowi S. Drobie, wtedy już docentowi bakteriologii, który jednak ze względu na swoje obowiązki nie mógł go wykorzystać⁴⁹. Jego przypadek zwrócił uwagę Zarządu Instytucji, że wypaczono zasady regulaminu – stypendyści mieli być młodymi naukowcami, a co najmniej półtoraroczny pobyt w Paryżu miał pomóc im w zdobyciu koniecznego doświadczenia. Tymczasem zgłaszani przez uniwersytet lekarze byli długoletnimi praktykami w zawodzie, którym pełnione funkcje i obowiązki nie pozwalały na dłuższy niż półroczny pobyt⁵⁰.

Stypendia na rok 1910/11 zostały przyznane drowi Tadeuszowi Kazimierzowi Koźniewskiemu i drowi Tadeuszowi Teodorowi Rogalskiemu. Dr T. Koźniewski dyplom doktora wszech nauk lekarskich uzyskał 27 marca 1905 r. Od października 1906 do grudnia 1908 r. był asystentem w Zakładzie Chemii Lekarskiej, a od stycznia 1909 r. – w Zakładzie Farmakologii i Farmakognozji⁵¹. Niestety, nie posiadamy dokumentów informujących nas o jego dokonaniach w Paryżu. Z kolei dr T. Rogalski po ukończeniu studiów na UJ od 1903 do 1908 r. był demonstratorem przy Katedrze Anatomii Opisowej. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich otrzymał 3 marca 1908 r. Następnie do 1910 r. przebywał za granicą jako asystent w zakładzie dla nerwowo i umysłowo chorych pod Fryburgiem, gdzie zajmował się głównie pracą laboratoryjną w zakresie systemu nerwowego. W 1910 r. przeniósł się do Monachium i tam pracował w laboratorium kliniki neurologicznej. W Paryżu praktykował na Oddziale Chorób Nerwowych w Hôpital de la Pitié oraz u dra Jeana Baptiste'a Charcota⁵².

W roku 1911/12 sytuacja diametralnie uległa zmianie – o stypendium nie ubiegał się żaden kandydat. Brak zainteresowania wiązał się z gwałtownymi zmianami sytuacji ekonomicznej oraz decyzjami administratora Instytucji dotyczącymi zwiększenia liczby stypendiów do trzech. Rada fundacji odrzuciła jednak wniosek, zezwalając jedynie na zwiększenie kwoty do 2400 franków przy jednoczesnym wydłużeniu obowiązkowego okresu pobytu w Paryżu do ośmiu miesięcy. Zawiadamiając władze uniwersyteckie

⁴⁷ AUJ, sygn. S II 1171, Senat Akademicki do ICiCh z 6 kwietnia 1909 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, J. Waligórski do ICiCh z 6 IV 1909, k. 89.

⁴⁸ AUJ, sygn. S II 1171, L. Wachholz do rektora UJ z 14 kwietnia 1909 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, F.K. Fierich do ICiCh z 15 czerwca 1909, k. 93.

⁴⁹ BPP, sygn. 741, J. Łazarski do ICiCh z 6 grudnia 1909, k. 95.

⁵⁰ Ibidem, *Pro Memoria*, NN., bd., k. 98.

⁵¹ AUJ, sygn. S II 1171, T. Koźniewski do rektora UJ z 2 lipca 1910 [brak paginacji]; ibidem, sygn. S II 619,teczka osobowa Tadeusza Rogalskiego, Curriculum Vitae z 4 lutego 1930 [brak paginacji].

⁵² BPP, sygn. 741, J. Łazarski do ICiCh z 11 listopada 1910, k. 97.

o wprowadzanej od roku 1913/14 zmianie, przypomniano również o obowiązku składania sprawozdań, który już od kilku lat nie był przez stypendystów wypełniany.

Po rocznej przerwie ponownie przyznano dwa stypendia. Na rok akademicki 1912/13 do Paryża udał się dr Julian Ambroży Bańkowski, od 20 kwietnia 1904 r. doktor wszech nauk lekarskich (dyplom lekarza nostryfikowany na Uniwersytecie w Kazaniu) i asystent Zakładu Higieny. Do 1910 r. praktykował jako lekarz w Królestwie Polskim, następnie do 1912 r. pracował w krakowskich i lwowskich szpitalach, a od 1911 r. był asystentem w Zakładzie Higieny. Pobyt w Paryżu chciał wykorzystać na poszerzenie wiedzy z zakresu bakteriologii, głównie w Instytucie Pasteura⁵³. Drugim stypendystą został dr Jan Piotr Kołodziejski, już w trakcie studiów od 1907 do 1909 r. asystent Zakładu Weterynarii. Dnia 2 grudnia 1910 r. uzyskał dyplom doktora wszech nauk lekarskich UJ i podjął pracę jako wolontariusz w Klinice Chirurgicznej. Następnie wyjechał do Berlina, gdzie pracował w Klinice Chorób Wewnętrznych, na Oddziale Hematologicznym u dr Waltera Kauscha. W 1912 r. powrócił do Krakowa i znów został wolontariuszem w Klinice Chirurgii UJ. Pobyt w Paryżu chciał poświęcić na pracę na Oddziale Urologicznym Kliniki Albarrana⁵⁴.

W kolejnym roku, 1913/14, dwa stypendia w podwyższonej kwocie 2400 franków otrzymali dr Tadeusz Dzierzkowski i dr Henryk Szczodrowski. Dr T. Dzierzkowski dyplom doktora wszech nauk lekarskich UJ uzyskał 25 listopada 1910 r. Zaraz potem podjął pracę jako elew w Klinice Okulistycznej, a następnie w Zakładzie Anatomii Patologicznej. Od maja 1912 r. był asystentem w Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej. W Paryżu chciał się doksztalić z zakresu medycyny klinicznej⁵⁵.

Dr H. Szczodrowski od 1908 r. spędzał wakacje w Warszawie, pracując w Szpitalu Dzieciątka Jezus na oddziale dra Adama Chełmońskiego. Dnia 19 grudnia 1912 r. otrzymał dyplom doktora wszech nauk lekarskich, następnie pracował w Klinice Chorób Skórnych i Wenerycznych UJ, po czym udał się do Rosji w celu uzyskania nostryfikacji dyplomu. Stypendium miało mu pozwolić na pogłębienie wiedzy w oparciu o doświadczenia paryskich naukowców⁵⁶.

Obydwaj stypendyści zwrócili się z prośbą o przedłużenie stypendium na kolejny rok, 1914/15⁵⁷. Dr H. Szczodrowski motywował swoją prośbę koniecznością wykonywania do tej pory prac teoretycznych w związku z pracą nad doktoratem na Uniwersytecie w Charkowie, który uzyskał w 1912 r. Pobyt w Paryżu poświęcił na obserwację strony klinicznej chorób skóry i wenerycznych. Uczęszczał na konsultacje do ambulatorium Szpitala św. Ludwika oraz u Raymonda Sabourauda, który specjalizował się w chorobach skóry owłosionej. Stypendium przyznane na kolejny rok chciał przeznaczyć na poszerzenie wiedzy praktycznej z zakresu bakteriologii skóry w klinikach i szpitalach.

⁵³ AUJ, sygn. S II 1171, J. Bańkowski do rektora UJ z 14 czerwca 1912 [brak paginacji]; K. Krzeczowski i L. Wasilewski podają nieścisłą informację, że J.A. Bańkowski był stypendystą Akademii Umiejętności, zob: K. Krzeczowski i L. Wasilewski, *Bańkowski Julian Ambroży*, PSB, t. I, Kraków 1935, s. 267–268.

⁵⁴ AUJ, sygn. S II 1171, J. Kołodziejski do rektora UJ z 12 czerwca 1912 [brak paginacji].

⁵⁵ Ibidem, T. Dzierzkowski do rektora UJ z 3 maja 1913 [brak paginacji].

⁵⁶ Ibidem, podanie H. Szczodrowskiego do rektora UJ z 11 IV 1913 oraz Curriculum Vitae [brak paginacji].

⁵⁷ Ibidem, T. Dzierzkowski do rektora UJ z 9 lutego 1914 [brak paginacji]; ibidem H. Szczodrowski do rektora UJ z 21 maja 1914 [brak paginacji]; BPP, sygn. 741, F. Zoll do ICiCh z 7 czerwca 1913, k. 101.

Jego podanie poparł prof. W. Reiss. Zarówno Senat UJ, jak i Zarząd Instytucji przychylił się do prośby, uchwalając ponadto podniesienie kwoty stypendium o 100 franków⁵⁸.

Po wybuchu pierwszej wojny światowej z powodu zawieszenia wszelkich stosunków z Krakowem wstrzymano wypłatę stypendiów. 18 stycznia 1915 r. H. Szczodrowski w liście do W. Mickiewicza informował, że opuścił Francję na czas wakacji i nie mógł wskutek działań wojennych wrócić. Domyślał się też, że po zakończeniu wojny UJ nie tak prędko powróci do swej normalnej pracy i minie sporo czasu, zanim konkursy na stypendia będą ponownie ogłaszane. Prosił więc W. Mickiewicza o pamięć i wstawienie za nim: „Pragnąłbym, o ile ze stypendium będę mógł korzystać i ocaleję w tej wojnie, zaraz po niej do Paryża wrócić i kontynuować rozpoczęte studia, gdyż tylko w tym razie odniósłbym należną ze studiów i stypendium korzyść”⁵⁹.

Po zakończeniu wojny z powodu inflacji suma zapisana przez J. Kasparka na fundusz okazała się niewystarczająca na opłacenie pobytu w Paryżu⁶⁰. Pamiętano jednak o zapisie i sprawa fundacji powróciła w związku z likwidacją 28 czerwca 1931 r. Instytucji „Czci i Chleba” oraz przekazaniem jej majątku, wraz ze zobowiązaniami do wypłaty stypendiów, rządowi polskiemu. Możliwe, że podjęte pod koniec 1930 r. przez ambasadora RP w Paryżu Alfreda Chłapowskiego działania, mające na celu pomoc dla studentów polskich, były właśnie z tym związane, niemniej jednak do wypłat stypendiów już nie powrócono⁶¹.

* * *

Trudno nie doceniać wartości Fundacji im. Józefa Franciszka Kasparka. W przeciągu 20 lat przyznano 32 stypendia, umożliwiając zapoznanie się z osiągnięciami różnych dziedzin medycyny francuskiej 26 stypendystom. Regulamin promował młodych naukowców – 24 z nich w chwili pierwszego wyjazdu do Paryża miało mniej niż 35 lat, 19 uzyskało dyplom doktora w ciągu pięciu ostatnich lat.

Pobyt w Paryżu przyczynił się do rozwoju wspaniałych karier. Karol Klecki (1866–1931) został profesorem i kierownikiem Katedry Patologii Ogólnej i Doświadczalnej UJ. Zajmował się głównie badaniami z zakresu patologii przewodu pokarmowego. Przewodził pierwsze w Polsce badania nad pozaustrojową hodowlą tkanek. Włodzimierz Sieradzki (1870–1941) został profesorem medycyny sądowej na Wydziale Prawa, propeautyki lekarskiej na Wydziale Lekarskim i kierownikiem Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Julian Ignacy Nowak (1865–1946), od 1915 r. profesor UJ, w roku akademickim 1921/22 rektor UJ, w 1922 r. został powołany na stanowisko premiera oraz ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego. Światowy rozgłos zyskał jego fotograficzny atlas bakterii, grzybów i pierwotniaków. Stanisław Witalis Ciechanowski (1869–1945) był profesorem anatomii patologicznej UJ. Założył i współredagował wiele czasopism lekarskich. Przyczynił się do powsta-

⁵⁸ BPP, sygn. 667, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 26 października 1913, s. 256–258.

⁵⁹ BPP, sygn. 741, H. Szczodrowski do W. Mickiewicza z 18 stycznia 1915, k. 104.

⁶⁰ BPP, sygn. 748, D. Zaleski do A. Chłapowskiego z 19 grudnia 1926, k. 7.

⁶¹ Ibidem, protokół posiedzenia Rady ICiCh z 5 kwietnia 1925, k. 338, z 28 czerwca 1931, k. 384; ibidem, projekt pisma ICiCh do Ambasady Polskiej w Paryżu, załącznik do nr 1774/31, bd., k. 23–24. Zob. M. Wołos, *Alfred Chłapowski (1874–1940). Biografia ambasadora Polski we Francji*, Toruń 2001, s. 216.

nia w Krakowie rocznych kursów wychowania fizycznego, przekształconych później na Studium Wychowania Fizycznego przy Wydziale Lekarskim UJ. Karol Roman Brudzewski (1868–1935) w 1923 r. został kierownikiem Oddziału Okulistycznego Szpitala św. Łazarza. Franciszek Ksawery Lewkowicz (1869–1958) od 1907 r. był profesorem pediatrii UJ. Prowadził badania nad zapaleniem opon mózgowo-rdzeniowych. Stanisław Augustyn Droba (1870–1913) od 1905 pełnił funkcje zastępcy ordynatora, a potem ordynatora Oddziału Chorób Zakaźnych Szpitala św. Łazarza. Adam Rydel (1872–1914) na podstawie badań przeprowadzonych w Paryżu ustalił kliniczne znaczenie zaburzeń czucia wibracyjnego z zakresu neuropatologii. Jego wiedza i umiejętność w podejściu do chorych zapewniły mu duże uznanie w świecie lekarskim. Tadeusz Boy-Żeleński (1874–1941), znany pisarz, tłumacz i krytyk literacki, był jednym z twórców instytucji opieki i ochrony zdrowia niemowląt „Kropla Mleka” oraz propagatorem idei świadomego macierzyństwa, choć pobyt Żeleńskiego nad Sekwaną powinniśmy doceniać również przez pryzmat jego niezwykłych dokonań literackich. Konrad Leon Gliński (1870–1918) był profesorem anatomii patologicznej UJ. Jako pierwszy opisał związek pomiędzy zmianami w przysadce mózgowej a charłactwem przysadkowym. Stefan Horoszkiewicz (1874–1945) został profesorem medycyny sądowej UJ. Na Uniwersytecie Poznańskim zorganizował przodujący Zakład Medycyny Sądowej. Roman Franciszek Nitsch (1873–1943), od 1915 r. profesor UJ, prowadził prace z zakresu wścieklizny oraz surowic i szczepionek. Tadeusz Teodor Rogalski (1881–1957) od 1930 r. był dyrektorem Studium Wychowania Fizycznego UJ. Jego staraniem wzniesiono liczne obiekty sportowe w Krakowie. Po drugiej wojnie światowej został pierwszym rektorem Akademii Medycznej w Krakowie. Julian Ambroży Bańkowski (1877–1918) prowadził prace z zakresu anafilaksji i hodowli tkanek. Był organizatorem Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza w Wilnie.

SCHOLARSHIP FUND OF JÓZEF KASPAREK AND ITS BENEFICIARIES

The article is devoted to the Fund of Józef Kasperek, a Polish emigrant who for most part of his adult life was an active member of the much distinguished “Czci i Chleba” [Respect and Bread] Institute. In 1888 he bequeathed to this institution a considerable amount of money which was to be spent on scholarships for Jagiellonian University graduates in medicine. During 20 years there were awarded 32 scholarships which allowed 26 graduates to familiarise themselves with French medical achievements in a variety of disciplines. The Scholarship programme promoted young scientists.

After the fall of the November Uprising Józef Franciszek Kasperek (1816–1892) left Poland and escaped through Prussia to France. He settled in Reims and started dealing in a profitable business of wine trading. In 1865 he joined the Tax Association which was later renamed as “Czci i Chleba” Institute and whose finances he managed for many years onwards.

The primary source for the following article constituted records kept in the Polish Library in Paris and Jagiellonian University Archives.